

CITEVA ASPECTE PSIHOSOCIALE PRIVIND RELAȚIA ÎNTRE MUZEU ȘI PUBLIC

EUGENIA URSESCU

În societatea contemporană muzeul a devenit o instituție cu o funcție complexă. Fără a neglija rolul tradițional al muzeului, de depozitar al valorilor de cultură, de centru de cercetare și for de specialitate în stabilirea ierarhiei unor valori din patrimoniul național sau mondial, acesta este în același timp o puternică forță socială, prin influența pe care o exercită în rândurile masei de oameni ai muncii, care iau contact cu colecțiile sale.

Muzeul este în aceeași măsură o instituție cu caracter științific, cât și cu caracter cultural-educativ. Important de reținut este faptul că trăsătura caracteristică-științifică a activităților muzeale nu se referă numai la cercetarea domeniului respectiv, la activitatea de conservare, restaurare sau de evidență a colecțiilor, ci și la metodele prin care activitățile muzeale ajung la cunoștința publicului, deci în serviciul societății. Eficacitatea acestor metode imprimă caracterul nou, viu, dinamic, muzeului în societatea contemporană, care-l deosebește fundamental de vechiul muzeu așa zis „tradițional” sau „fix”.

Schimbarea de perspectivă pe care o aduce teoria și practica modernă a muzeografiei, conform căreia funcția cultural-educativă, instructiv formativă și experimentală a muzeului, ocupă un loc de prim rang, stabilește un nou echilibru între funcțiile muzeale și pune într-o lumină nouă relația între muzeu și public.

Dacă potrivit concepției tradiționale activitatea cultural-educativă a muzeului se orienta după principiul „ce poate, cit poate muzeul, ce știe și cât știe muzeograful”, iar publicul primea ce i se oferea, în condițiile muzeului nou, dinamic, acest principiu trebuie revizuit sau completat cu noi termeni și anume: „ce știe, ce preferă, ce poate și ce trebuie să primească publicul vizitator”. În conformitate cu acest principiu valoarea unei acțiuni muzeale trebuie apreciată, în primul rând, după efectul ei cultural-educativ, după modul în care acțiunea răspunde unor cerințe cultural-științifice ale publicului, posibilităților sale de receptare.

Muzeul exercită o puternică influență asupra unei mari mase de oameni, prin toate laturile activității sale : prin cea de achiziții ale unor importante valori, conservarea și restaurarea acestora, prin publicarea științifică, organizări de expoziții temporare, simpozioane, conferințe ; dar cel mai important aport și-l aduce muzeul la informarea publicului, prin expoziția de bază care pune în valoare într-un mod științific și atractiv, cele mai remarcabile comori ale culturii, artei și științei unui popor.

Nu ne vom opri decît la ultimul aspect relevat, care are legătură directă cu studiul nostru.

În această ordine de idei, muzeograful care lucrează la alcătuirea unei tematici de muzeu și apoi la transpunerea acesteia în fapt, în cadrul expoziției de bază, nu poate să se declare mulțumit numai după ce și-a dat seama că a realizat o muncă riguros științifică și bine documentată ; mulțumirea deplină va surveni atunci cînd va constata că mesajul expoziției realizate a fost „perceput“ de un număr cît mai mare de vizitatori, care au plecat cu un spor de cunoaștere, sensibilizați, cu sentimentul de satisfacție că au petrecut în mod util și plăcut timpul liber, cu dorința de a reveni la muzeu. Corespondența firească care trebuie să se stabilească între modul de organizare a unui muzeu și accesibilitatea acestuia este încă în deficit.

Este necesar să precizăm totuși, că nivelul organizării și prezentării unei expoziții permanente, nu poate cobori sub o anumită limită. Trebuie să se țină seamă de gusturile și puterea de percepere a marelui public, dar în același timp reamintim faptul că muzeul este un mijloc de instruire, unde vizitatorul nu trebuie să întâlnească doar ce-i place și ce știe deja, ci să găsească elemente noi care să-l facă să gîndească, să-și pună probleme și să iasă cu un spor de cunoștințe după vizita efectuată.

Gradul de percepere a unui muzeu de către public este în funcție de anumiți factori obiectivi între care amintim : diversitatea de pregătire, de vîrstă, de ocupație, nivelul de cultură generală, a celor ce-l vizitează. Este de la sine înțeles, că într-un fel va fi „gustată“ o expoziție prezentînd arta modernă, de un grup de studenți cu pregătire de specialitate sau înrudită și altfel va fi înțeleasă de un grup de țărani cooperatori de exemplu ; după cum un muzeu tehnic nu va putea fi „perceput“ decît de o categorie de vizitatori care au un anumit nivel de cunoștințe în acest domeniu sau o oarecare înclinație ori pasiune pentru problemele tehnice.

Mai sînt o serie de factori subiectivi care contribuie la reușita activității muzeului cu publicul și aceștia s-au dovedit a fi deosebit de importanți ; pe această linie amintim, atît ambianța (condițiile de temperatură, aerisire, curățenie) în care se vizitează muzeul, precum și felul cum sînt primiți vizitatorii de către personalul acestuia. De o remarcabilă importanță în problema analizată, se bucură îndrumarea vizitatorilor de către cadrele de specialitate și mai ales modul cum se efectuează această îndrumare. Se întîmplă uneori cazuri cînd un vizitator izolat sau un grup de vizitatori trec printr-un muzeu, (de obicei

trec foarte grăbiți) și dacă la sfârșit sînt întrebați cum li s-a părut muzeul, să răspundă „n-aș putea spune că am înțeles prea mult“, dar dacă aceeași vizitatori ar fi primit îndrumarea competentă a unui muzeograf, desigur că răspunsul ar fi fost altul.

Pentru a se trage concluzii mai precise în legătură cu influența pe care o exercită muzeele asupra vizitatorilor, Consiliul Culturii și Educației Socialiste în colaborare cu Institutul de Psihologie al Academiei de Științe sociale și politice — București, a inițiat un studiu de cercetare științifică pe circa opt muzee din țară, așa zise „muzee-pilot“, printre care se numără și Muzeul politehnic din Iași. Studiul s-a desfășurat pe baza unor sondaje în rândul vizitatorilor, efectuate în anumite perioade ale anului, prin distribuire de formulare tip pe care vizitatorii le-au primit la intrare și le-au restituit completate după vizitare. S-a stabilit ca sondajele să se efectueze pe parcursul a doi ani, 1972 și 1973, folosind acele formulare care cuprind o serie de rubrici, cele mai importante vizînd vîrsta, profesia, pregătirea profesională, frecvența de vizitare și domiciliul. Fișele s-au împărțit tuturor persoanelor din țară, începînd de la vîrsta de șase ani, care au vizitat muzeul, individual sau în grup, un accent deosebit punîndu-se pe prima categorie.

Etapela de sondaj au fost stabilite după graficele de vizitatori întocmite de-a lungul anilor, ținîndu-se seamă de anumite zone caracteristice ale acestora (perioade cu foarte mulți vizitatori, perioade cu aflus mic, perioade de vacanță școlară).

Din sondajele efectuate pe bază de fișe în cele patru etape (27 iulie — 12 august 1972; 25 septembrie — 10 octombrie 1972; 25 decembrie 1972 — 10 ianuarie 1973; 25 aprilie — 10 mai 1973) s-au desprins cîteva concluzii interesante pe care le menționăm în continuare.

O primă observație cu privire la datele centralizate de pe fișele completate (precizăm că au fost suficiente cazuri cînd vizitatorii, din lipsă de timp, au refuzat să completeze formulare), o vom face asupra vîrstei. Făcînd media de vizitatori pe cele patru etape, la fiecare grupă de vîrstă, rezultă că 77% din cei cuprinși în lotul mediu cercetat (de 952 vizitatori) se situează între 15 și 45 ani; procentul vizează deci oameni care își aduc un însemnat aport la dezvoltarea societății noastre, oameni cu putere de muncă sau cu mari perspective în activitatea de viitor, cu dorința de a învăța, de a cunoaște, de a se autoinstrui. Aceștia se entuziasmează în fața cuceririlor omului asupra forțelor naturii, în fața marilor invenții ale tehnicii de-a lungul veacurilor, iar cei mai tineri își plămulesc în imaginația lor anumite exemple de oameni, demni de urmat, inspirați fiind de prezența în muzeu a unor renumiți inventatori ai lumii și ai țării noastre.

O remarcă ce se cere făcută este aceea că din lotul mediu cercetat, 62,6% sînt bărbați și numai 37,4% sînt femei. La alte muzee din țară proporția diferă de cea menționată și atunci, în cazul nostru, procentul mai scăzut de femei se pune pe seama faptului că problemele de evo-

luția tehnicii și de tehnică modernă intră mai puțin în preocuparea femeilor. Această explicație este totuși nesatisfăcătoare.

În ceea ce privește structura după studii și gradul de pregătire al celor ce au luat contact cu Muzeul politehnic, constatăm că marea majoritate adică 50,42% o formează cei care au absolvit școala generală sau sînt în de curs de efectuare a acesteia, 22,25% sînt absolvenți ai școlilor medii și liceelor, 14,61% absolvenți ai școlilor tehnice și profesionale, 11,56% absolvenți ai învățămîntului superior și restul de 1,16%, absolvenți ai școlilor postliceale.

Fiind vorba de un muzeu tehnic ne-am aștepta ca atracția să fie mai mare pentru cadrele cu pregătire superioară tehnică. Din numărul vizitatorilor cu studii superioare care intră în lotul mediu cercetat, reiese că muzeul prezintă interes aproape în aceeași măsură și pentru cadrele cu pregătire superioară umanistică (5,99% cadre cu pregătire tehnică superioară, 5,57% cadre cu pregătire umanistică).

Dacă analizăm vizitatorii pe grupe de studii, într-o etapă în care intră vacanța școlară (etapa a III-a sau a IV-a), se observă o creștere a procentului celor cu școala generală (61,8%, respectiv 57,7%) din care fac parte în primul rînd elevii.

Concluzii interesante se desprind din analiza datelor privind structura vizitatorilor după pregătirea lor profesională și ocupația actuală. Din lotul mediu cercetat, 19,77% sînt muncitori, 2,42% țărani, 3,88% ingineri, 4,83% tehnicieni, 5,57% cadre didactice, 1,47% cadre sanitare, 5,46% funcționari, 1,36% economiști, 0,31% juriști, 0,63% oameni de știință, 35,10% elevi, 7,34% studenți, 3,14% militari, 4,21% pensionari, 4,42% alte profesii. Era de așteptat ca cifrele să reprezintă pe muncitori și elevi să fie mai substanțiale avînd în vedere și ponderea pe care o reprezintă aceste două categorii de ocupații în structura populației; fiind vorba de un muzeu tehnic era firesc să prezinte interes pentru muncitori care sînt în permanentă preocupare de pregătirea lor continuă, de autoperfecționare.

Elevii de asemenea, sînt dornici de a cuprinde cît mai mult, de a-și completa cunoștințele teoretice de fizică și mecanică, predate în școală, precum și cunoștințele de cultură generală. Faptul că țărani care reprezintă o mare parte din populația țării sînt reprezentați printr-un procent atît de slab, ne dă de gîndit și totodată ne impune o intensificare a activității de popularizare a muzeului la sate prin forme eficiente pentru a atrage un număr mai mare de țărani spre a cunoaște o parte din mecanismele, mașinile și aparatele pe care mîini iscusite și minți luminate le-au lăsat moștenire generațiilor viitoare. Considerăm de asemenea că și studenții sînt slab reprezentați și că s-ar putea obține în această direcție rezultate mai bune printr-o popularizare mai intensă a muzeelor în rîndurile lor.

La întrebarea „Cine vizitează muzeele din Iași, locuitorii orașului, sau cei din alte părți ale țării?”, trebuie să răspundem că doar 21,75% din vizitatorii chestionați sînt din Iași, iar restul de 78,25%, din alte localități ale țării, ponderea fiind alcătuită de cei din mediul urban. De data aceasta cauza nu ar mai fi lipsa de popularizare a

muzeului ; se știe doar că marea majoritate a acțiunilor de acest gen (conferințe, simpozioane, cicluri de expuneri pe o anumită temă, răspîndire de afișe, prezentări de materiale la Radio) se desfășoară în orașul nostru.

Ceea ce merită de asemenea menționat este faptul că Muzeul politehnic și-a format deja un public al său ; din lotul mediu de 952 vizitatori, 402 au mai vizitat muzeul și mulți dintre ei nu numai odată, ci de mai multe ori. Deducem de aici că muzeul le este util vizitatorilor, îi atrage, și că ei consideră că exponatele prezentate și înșiruirea tematică a problemelor merită un studiu mai amănunțit, o reluare.

Alte concluzii care se desprind din studiul amintit relevă că muzeul este vizitat în special individual și că sînt preferate pentru vizitare orele de dimineață (10—13).

Studii în genul acesta s-au mai efectuat și în alte țări ale lumii, dar numai în anumite orașe (U.R.S.S. — Leningrad, Franța — Paris, Canada — Toronto, Anglia — Jewry Wall).

După efectuarea celor patru sondaje pe bază de fișe, s-a desfășurat partea a doua a cercetării care a mers pe indici mult mai diversificați și a permis un studiu mai de profunzime. Acest studiu s-a condus după datele obținute cu ajutorul a patru tipuri de chestionare pe care un anumit procent din numărul vizitatorilor ce reprezintă lotul mediu cercetat a trebuit să le completeze. Chestionarele conțin multiple și diverse întrebări din ale căror răspunsuri reies preocupările culturale ale celor ce iau contact cu colecțiile Muzeului politehnic, gradul de cunoaștere al unităților muzeale din orașul nostru sau din țară, precum și locul pe care-l ocupă muzeele în sfera preocupărilor lor instructiv-educative.

Totodată s-au purtat discuții directe cu vizitatorii, privitoare la impresia cu care pleacă din muzeu, ce ar dori să mai vadă în expozițiile permanente, ce acțiuni ar propune să mai întreprindă muzeul, opinia lor despre rolul acestei instituții.

În urma prelucrării tuturor datelor obținute se vor pune în evidență și alte aspecte interesante ale relației muzeu-public care vor duce la noi direcții de acțiune a muzeelor în rîndurile oamenilor muncii din țara noastră.

Rezultatele complete ale acestei cercetări vor face obiectul unei publicații ample care va centraliza concluziile tuturor unităților muzeale din țară cuprinse în acest studiu.

BIBLIOGRAFIE

- BORIS ZDERCIUC, *Unele probleme psihosociale ale relațiilor dintre muzee și public*, „Revista muzeelor”, nr. 5, 1972.
- LIVIU ȘTEFĂNESCU, *Sondaj în rîndul primilor vizitatori ai Muzeului național de istorie*, „Revista muzeelor”, nr. 5, 1972.

EUGENIA URSESCU, *Muzeul și publicul*, „Cronica“, nr. 26, din 29.VI.1973.

Vezi Chestionar la Muzeul Jewry Wall, apărut în „Muzee și monumente istorice și de artă“, nr. 1, 1973.

Vezi *Sondaje ale publicului la Toronto și Paris și Explozia muzeală* apărute în „Muzee și monumente istorice și de artă“, nr. 6, 1972.

QUELQUES ASPECTS PSYCHOSOCIALES CONCERNANT LA RÉLATION MUSÉE-PUBLIQUE

R é s u m é

Dans cet article on publie les résultats partiels d'une recherche scientifique concernant la relation musée-publicue dans le cadre du Musée Polytechnique, recherche réalisée en collaboration avec l'Institut de Psychologie de l'Académie de la R.S.R. — Bucarest.

Dans l'introduction on expose quelques considérations générales sur les fonctions du musée, puis on présente la manière dans la quelle ils sont fait les sondages parmi les visiteurs, sur fiches, en quatre étapes : 27 juillet — 19 août 1972 ; 25 septembre — 1-er octobre 1972 ; 5 décembre 1972 — 10 janvier 1973 ; 25 avril — 10 mai 1973.

En fonction du nombre moyen de 952 visiteurs, en chaque étape, on fait des groupages calculés en pour-cent, après âge, sex, formation professionnelle, études, fréquence de visitation du musée, les heures de visite, etc. et on conclue sur la direction dans la quelle le musée doit agir en ce qui concerne son activité culturelle-éducative.

En fin, on mentionne des études semblables faites à l'étrangère et on démontre l'utilité d'une telle recherche.